

Ancestorship of the Ndebele.

1

0-16

TU BLO YA XESO.

Boxolo-xolong re be re sa bale "Lesothwana" (puku) le la lena. Re bere sa tsebe xore pampire e tle e bolelele taba. Pampire ye ya len ke mphapantsi. O re metho a ka re a le xona mo a tseba ditaba tsa kowa kxole kowa "Tamane" (Kimberley). Ke maka fela batho ba kase bolelele ka methalwane ye ye mesonwana ye. Eyale o re marothonthwana a a lena a ka re bothsa ka odimo? Lena xa re dumela medimo ya marothonthswana ye ya lena re dumela medimo ya bo-Ledwaba la Malatsi Ndebele, medimo ya bo-Mtate moxolo Pul'a-se-ntsororo. E sexo ya lena medimo ya xo hlakanelwa le makae-kae.

2

O re medimo ya xeso xe rena re sa kwane e a kwana "aikhona" xo kwana xarena ke xo supa xore medimo yeso le yeno e a kwana byang athe re ratanthswa ke yona xobane bona ba ya kwana. Eyale lena le re lesisa medimo ya bo-rena le re le bone medimo ya lena e mefsa. "Lefaka e mefsa e sexa diatla" ngwan'a ka. Le a re lahla. Dikxomo di kae? Mabele a kae? Fanna ba kae le bakokolo? Ka moka di ile di tserwe ke medimo ye ya lena ya dipampire.

Kxale? He he he! Ngwan'a ka, xo anexelwa ke xo tingwa, a ile mabitsi a ile malahlwa (Mephato) a ile konkoti. Molete-mohlalela-mothupa. Xe naka ya phala e sa lla la tatetsa la hlakana (lesolo). Xona byale o ka letsa naka le ka hlakana? Hee! Le a kwana? Medimo ya lena ve le rexo le ya e bala mo marhepheng e a kwana. Lena xape le re Medimo o tee, e, rea dumela lerena fela medimo yeno e xona yeo e xo disitsexo xohle-xohle mo o vaxo xona. Medimo ya Maune e ka se ke ya ba medimo ya xa

3 Moloto ya Maune ke ya Maune ya xa Moloto ke ya xa Moloto ya Maune e lebeletse thsaba sa yona sa maune. E ka se ke ya kxona xo ba xa Moloto.

Ka modimo wo wa lena le hlakanetsexo le merafe-rafe le makxowa naxa e senyexile. Modimo le medimo ya xeso e re fularetse, ka xobane le didimo tsa bona xa di sa dirwa (dihlabelo).

Xopolang bo-tate weno le ba hlabele didimo tsa bona pula di tla na la bolaya mabele la ja maxapu le difela le dinyoba le maraka la nyakalala. Seo ke tumelo ye xeso banna.

Baxolo-xolo ba re, "Khudu xa e lahle lexapi la yona". Xape taba ye bohloko le re dingaka tsa xeso a di lahlwe. Le dumela makxowa lena!

Dingaka di bolela le badimo ba bo rena banna le se re byalo. Eo tla tla bolwetsi bya le xaxaila le makxowa ao a lena. Naxa e tla kxawa ke mang?

4

TUMELO YA BA XESO

(Badimo)

Lena le re dingaka di bolela maka; le xopola dingaka di ka ithuta dihloko tsa tsona xore di timetse batho. Le tla tsuwa ke raklatse a medimo ya bo lena. "Nyatsa molala e hwetse molaleng". Botat'a rena ba ya re bona kowa badimong mme ke rena re sa sepele ka ka tsela tsa bona ba tla re fularela xe bare fularetse ke xona le tlang xo bona xore ba xeno ba xo tlosetse ka moka. Sang xo leka badimo banna badimo bapelo-nolo pelo kxopo ! Naxa e a kxawa xore dilo tse mpe ka moka di tle di re fete. Xe lena le sa dumele xo melemo ya sexaxeso le kwadi tsa bo-Sakxaila metheka mokoko motona Se-dula kxorong tsa banna. Phala-phala 'a Thetele 'a metse. Sika-sika 'a Makxaraneng. Tlobo-tlobo 'a sethsithsi Nthso 'a maditse kxoroxor'a thebele Tambo le ngwenya ya semanzini".

Le tla di bona tsa bo masa. Le swanetse xo direla medimo ya bo lena didimo. Sedimo ke selo se sexolo mo badimong ngwana ka. Sedimo se hlabelwa badimo xore bare sireletse.

5 Xe basadi ba dirile dithohyana (byalwa) re swanetse xo bexela badimo ba tle ba re robalele re phele ka xo iketla ka maxae a rena. Xe le hlabile kxomo le swanetse xo bexela badimo xobane ke bona ba hlokometse le xo phemela dikxomo tsa rena malwetsing a menuta-huta.

Le se ke la ja kxomo tsa bona le sa ba bexele, la ba tima. Le nthsetse badimo kxomo ya bona le e hlokomele le e rate byaloka xa le rata bona, xobane kxomo tsa lena di ka falala le xo thopya ke manaba. Re a le botsa le se ke la nyatsa. Bo-tate moxolo ba re , "Rutang bana dihlako le se ye le tsona badimong".

Eadimo xa ba tsafale, badimo ba xeno ba sale ba hlolela le lena setloxoong sa lena. Ke bao ba le hlotseho, mme le lehono ba sepela le lena xohle.

O tla re xe o robetse boseho wa bona papaxo yeo a hlokaetseho xo ba rakhol'axo yeo le xo mo tsebaxo o sa mo tsebexo mme o ka se tsebiswe ke motho, o tla mo tseba, xobane le sebopi. Wena o tla re o be o lora. O xona motho yeo a ka loraxo seo a seso a se bona na? Ka tsela yona yeo i o kxona xo bona "Badimolekwane" (Mangoloi) ba Monnosi 'a mopa botsi maxomo-xomo, Sep'a dithsaba-thsaba (Modimo).

6 Thabisang badimo le tle le atlexe le ate le tlale lefase le ba boke ka didimo. O tla makala xe ke xo botsa ka badimo ke bile ke xo botsa le dingaka.

Byale ka xe re tseba xore ngaka ke motho o moxolo mo sethsabeng, ke tla xo botsa ka yona xa nyane. Ngaka ke motho yeo a ithutileho dihlare tsa mehuta-huta tsa xo alafa le tsa xo phekola xape o swere marapo a mehuta-huta a manyane.

8

mohlaleng 'a-ko sekhabana, medimo ya bo Thsehle, monna 'a thsehle ke tlala. Medimo ya bo-Ramahlwa a dihlaba 'a xa Dibane, le medimo ya bo-motlala 'a molomo 'a polase". Ke sa xo botsa ngaka yela. Eyale xe a dutse a a reta o tla kwa nthasa thoro ya xeno ka botlalo o re o e tseba byang o e boditsewe ke mang? Marapyana ona ale a lexo fase a mmoditse diphiri tseno. O tla kwa a setse a re, "O hlokomele monna monna yeo o tla xo botsa taba-taba.

Xe kalafo e nyakeza o tla xo laetsa tsela yeo o e swanetseho xo dirwa ka xona, mme yena a tloxa a sikasika le dithabana le dinokana a nyaka melemo le dipheko tseo a swanetseho xo tlo swara-swara kat sona.

Wena o nthasa pudi koba nku ya sedimo. Nku yeo e tla bolawa ke yena ngaka ka mesoka ya xaxwe, mme kwa nthswa seo e lexo sona mo xo hlakanwa le mesoka.

Nama ya xona e tla xobelwa ka pitsaxadi. Fela dingaka di a lekana. Xe mongwe a bona xore mongwe a a tsebexa a ka retetsa sedimo sela nama ya no hwibili ka pitseng mme mollo o dutse o feta ba xa Mozilikazi (o mokolo). Fela xe e le monna tata xa se selo, o hlomola fela. Eyale xe dinama le marapo di tla tsewa kwa yo bexelwa medimo xore e robatswe. Le tla bona le phela ka khutsa ka mo motseng wa lena.

9

Xe xo na letsietsi mo sethsabeng xo se napula kxosi e tla bitsa pitso xore e tlo xakolosana le banna seo se ka dirwaxo ka baka le tsietsi ye. Eyale banna xe ba phuthexile mokxomana o tla ba hlaxisetsa seo e lexo sona. Eyale banna ba tla rera seo e lexo taba xo lwela sethsaba xore se se fele. Xo tla nyakwa bona bo-Sakxaila metheka (dingaka) xore ba tle xo re bonthsa xore mokxwa ke eng. Xe mokxwa o na le yena morena ka xo se

hlokomela medimo yabo ba tla bolela xe xo silafetse lefase le nyaka xo phokwa ba tla re isa tseleng xonne seo ba se laelaxo xore se dirwe se swanetse xo dirwa ka yona tsela yeo ba e boletswexo. Xe e ka ba medimo ya sethsaba e nyaka sedimo kxosi e swanetse xo nthsa pholo kasakeng a e hlabele badimo xo tsewe meswang le marapo a kxomo yeo xo yo lakelwa mabitleng a badimo; xo reteletswa xore medimo ya bo-Rare le re robalele. Xwa tsewa mesoka yeo e mengwe ya iswa sephokeng pitseng e kxolo yeo e tladitswexo ka meetse ke banenyana bao ba sexo ba raole. Meetse ao a tla tsuwa ke basimanyana ba banyane kitima le mellwane ya maxa ba tsama ba opela baphoka naxa.

10 Xe xo na le diji tsa mabele le xona di swanetse di phokwe ka mesoka yonayeo re direlwaxo ke yona ngaka. Ngaka le yona xa e xona yeo e rexo nna ke a kxona. Ka moka di re, "Xe badimo ba ratile xo tla ba byalo". Ke xore le yona ngaka e swanetse xo kxopela xo medimo yabo le medimo ya xeno xore e dumelele xore xo be byalo. Diji tsa mabele ke tse mehuta e mentsi. Ke dinonyana, tsie, moxokong le diphoofolo. Dingaka tsa xeso di tseba xo upa dinonyana, fela xa ba na seila sa so swana ka moka; mongwe le mongwe o ilele ka tsela ya xaxwe .

Tsie yona ke selwana se se nyane xo se upa. Ba e tseisa sesesedi sa e fetisa temo ya wela ka kowa maraxo xa dithaba ya la xona e fetile. Wena o re matla a na kaka ba a humana kae? Ba a newa ke medimo ya bo bona ba pholosa sethsaba.

Moxokong ona bangwe ba o upa ka hlaxa sa peulwane se sileletswa le sehlaire ke xore dipeulwane xe di tloxa di ya lesolong la moxokong ke peremetsi xa xo na o o ka salaxo. Bangwe ba o biletsa "Maxaka osane nong tse thsweu manoni" tsa o peremetsa tsa o latswa-latswa.

END. S 549

//

Diphoofolo tsona aowa! Nka xo botsa maka xa xo na
sehlare sa xo di upa xe e se xe di rewa meutlo le melete xoba
xo di'o di tsona.

Tse dintsi re a di bona lena bana ba byale le makxowa a lena
le kxona xo di dira makxowa a bile a fofa xodimo byalo ka
dinonyana. Hela makxowa a rapela medimo ya xabo bona yona yeo ya
bo Mshaka. Eyale le tla fofa neng? Le ka ba lafofa. Na
le rapela medimo ya xeno. Rena kxale re be re sa hloke selo.
Re be re ja nama lemafisi, maxapu le maraka, re sa hloke selo.

Re rapela medimo ya bo rena e re theeletsa, le rena re e
hlomphe re e hlabela didimo. Re sa dio ja dilo tse ka moka re
lebala medimo ya bo rena. Xape le xa mosadi hlaka ka pelexi
re mo isa badimona ra mo rapelela ra dira didimo xo bona
xomme ba re kwela bohloko ba re fa masea.

Yena "Sepa dithsaba-thsaba" O dula le badimo ba bo rena
se ba re kxopelexo sona xo yena Oa ba nea, bona ba fetisetsa
xo rena.

"Robalang medimo ya bo Kamahlwa a di hlaba a Libane"

Ends

END. S. 549